

SLOVENSKA POEZIJA IN RUSKA LITERATURA NA PRELOMU STOLETJA

Maja Iljinična Ryžova je pri »Akademiji nauk SSSR«, na »Institutu Slavjanovedenja i balkanistiki« v Moskvi obranila lansko leto doktorsko tezo »Slovenskaja poezija konca XIX — načela XX vv. i rusckaja literatura«.

Ryžova je v disertaciji zajela rusko-slovenske literarne stike v tistem času, ko so bili dokaj tesni, t.j. 80. — 90. leta 19. st. in začetek 20. st. Njena razprava se je omejila zlasti na delo tedanjih vodilnih slovenskih pesnikov. V središču raziskave sta dva, najznačilnejša literarna tokova tistega časa: realizem, katerega predstavnik v poeziji je Anton Aškerc, in slovenska moderna s Cankarjem, Župančičem, Kettejem in Murnom. Odkrila je malo znana dejstva, ki dokazujejo konkreten vpliv poezije Puškina, Lermontova, Koljцова, Nekrasova in drugih ruskih besednih umetnikov na slovensko poezijo.

Lotila se je težke naloge še posebej zato, ker je to področje slovensko-ruskih literarnih vezi neobdelano, a kolikor je, je le fragmentarno (B. Kreft, M. Boršnik, A. Vratuša, D. Kermavner, F. Koblar, J. Vidmar, J. Mahnič, J. Snoj . . .). Pa tudi rusko-slovenski literarni stiki so bili premalo poglobljeno obdelani. Lotili so se jih N. J. Kravcov in deloma M. Beršadsckaja, I. Čurkina in V. Petuhov. Toda njihove razprave obravnavajo drugo problematiko in se prav tako kronološko ne dotikajo njene teme.

Pri primerjalni analizi ruskih in slovenskih pesniških tekstov se Ryžova opira na dognanja sovjetskih puškinistov, lermontologov in drugih proučevalcev ruske poezije 19. st. Potem ko je analizirala zgodovinsko-družbeni položaj slovenskega naroda v Avstroogrski, je osvetlila A. Aškerca kot enega izmed pionirjev slovenske proletarske poezije, kot avtorja številnih patriotskih pesmi, ki so budile narodno zavest pri Slovencih. Zdi se ji, da se je Aškerc pogosto vračal k ideji slovanskega bratstva in enotnosti iz prepričanja, da sodijo kulturne vrednote vseh slovanskih narodov, razumljivo tudi ruskega, v slovensko kulturno zakladnico.

Kot rezultat dvakratnega Aškerčevega potovanja v Rusijo je nastal cikel »Iz popotnega dnevnika« in »Dva izleta na Rusko«, kjer pesnik izraža svoj negativen odnos do carizma in iskreno simpatijo do ruskega

naroda, ki je glasnik »resnice in svobode«. Nekatero njegovo trditve o Rusiji so bile izredno daljnovidne. Aškerc je s tiskom populariziral rusko literaturo pri Slovencih. V svojih literarnokritičnih nastopih je zahteval »idejnost umetnosti«, opiral se je na delo Tolstoja, Turgenjeva, Gogolja in zahteval, naj se slovenski pisatelji učijo pri njih. Puškina je imel za »očeta sodobne ruske poezije«, ocenil je Lermontova, Saltikova-Ščedrina, Čehova, Gorkega, ki ga je imel za najimenitnejšo osebnost v novejši ruski literaturi.

Aškerc je aktivno sodeloval pri izdaji Ruske antologije. Prevedel je okrog 130 pesmi in tako seznanil Slovence z do takrat skoraj neznanimi ruskimi pesniki (Ogarevom, Majkovom, Mejem, Homjakovom, Nadsonom . . .) Prednost je dajal realistični in demokratski poeziji.

Poleg tega je imel Aškerc osebne stike s številnimi ruskimi književniki in znanstveniki, po njegovem prizadevanju je začel sodelovati v Ljubljanskem Zvonu, ki ga je tedaj Aškerc urejal, kritik A. L. Volynski.

V poeziji A. Aškerca 90. let ugotavlja Ryžova podobne tipološke značilnosti, kot jih ima ruska poezija šole Nekrasova. V obeh gre za socialno osmišljenje. Za primer ji služita pesem Nekrasova »Vor« in Aškerčeva »Žimska romanca«, nastala še preden se je Aškerc seznanil s poezijo Nekrasova. Le redkokdaj je srečati neposreden vpliv ruske poezije na Aškerčeve pesmi pač zato, ker je Aškerc bil velik pesniški talent. V večji meri je ruska poezija vplivala na splošno Aškerčevo idejno-estetsko usmerjenost.

Genetično vez med rusko poezijo in Aškercem vidi Ryžova v razmerju med pesnitvijo Lermontova »Pesnja pro kupca Kalašnikova« in Aškerčevo balado »Afanasij Semjonovič«. Prav gotovo pa je na Aškerčevo himno »Ruski jezik« vplivala istoimenska pesnitev Turgenjeva v prozi. Aškerc je miselno vsebino Turgenjeva še celo poglobil.

Stikov Ivana Cankarja z rusko literaturo se Ryžova ne dotika, češ da je že v glavnem to problematiko obdelala slovenska literarna veda. Pač pa je ustrezno razčlenila pesniško delo Ketteja, Murna in Župančiča. Med našimi predstavniki moderne je bil pravo živo srebro Kette, ki se je sam naučil ruščino in je je potem učil še druge

člane Zadruga; tako je pritegnil njihovo pozornost na delo cele vrste ruskih pisateljev in pesnikov, med katerimi so bili na prvem mestu Puškin, Lermontov, Koljcov. Precej pesmi Batjuškova in Krylova je Kette sam prevedel v slovenščino in pri tem vnesel v slovensko poezijo do tedaj neznane ritme. Tudi pri Ketteju je redko opaziti neposreden vpliv ruske poezije na njegovo pesem, kolikor pa je sprejel njen estetski okus, se lahko razlaga kot dejstvo, ki je nasprotovalo dekadencijskim tendencam. Vpliv ruske literature je zlasti poglobil Kettejevo zanimanje za realizem (pismo I. Cankarju). Gre pa tudi za nekatere tipološke črte, ki so značilne za romantiko (podobnost Kettejeve pesmi »Na otčevem grobu« z liriko Lermontova).

Drugo vrsto povezave je moč domnevati v pesmih »Evrejskaja melodija« in »Na trgu«. Gre za svojevrstno ritmično ubranost, emocionalen ton in čutne vtise (o tem je že prej govoril F. Zadavec, M. Boršnikova pa jo po muzikalnosti primerja z liriko Verlaina). Ritmično intonacijsko podobnost vidi Ryžova tudi med pesmijo Lermontova »Tu-či« in četrtem sonetom iz Kettejevga cikla »Izprehod«.

Konkretne genetične povezave med poezijo Ketteja in Koljcovca je malo. Lahko se zgodi, da pa je povezava s Kettejevo pesmijo »Misli starčeve« in pesmima Koljcovca »Sovet starca« in »Pesnja starika«. Ryžova se sklicuje tudi na to, da je obe pesmi vedel Kette na pamet, poudarja pa, da gre kljub temu v Kettejevi pesmi za samoniklo pesniško iskanje.

Za rusko poezijo je bil nenavadno občutljiv Murn, saj se je vneto ukvarjal s poezijo Puškina, Lermontova, Koljcovca. Različni odmevi puškinske poezije se slišijo v Murnovih pesmih »Vznik«, »Mir«, »Zimski večer«, »Ti angel visoki«... Najbolj oprijemljiva povezava s Puškinom in Murnom je po Ryžovi opazna v Murnovi »Knjigotrožec in poet« (1898). Prav gotovo ima ta pesem nekaj skupnega z Lermontovima »Žurnalist, čitatelj i pisatelj« (kar je že trdil Aškerc, a mu je I. Prijatelj oporekal) in »Prorok«. Sicer je imel Murn marsikaj skupnega z Lermontovom (o čemer je že pisal J. Snoj). »Murn si prizadeva pisati podobno kot Lermontov emocionalno napet, patetičen jezik in ustvarja aforistične obrazce, opazne stihe (B. Ejhenbaum)«.

Ryžova resno zavrača Snojevo primerjanje začetka »Mladostne romance« z začet-

kom Lermontovega »Demona«. Analiza uvoda jo je pripeljala k spoznanju, da je v Murnovi pesmi ritmično intonacijska in sintaktična sorodnost s Puškinovim »Evgenijem Onjeginom«. Na to slovenska literatura znanost do zdaj še ni opozorila.

Iz obravnavane razprave je tudi razvidno, da naj bi bil Murn dlje časa povezan z liriko Koljcovca. Ob primerjavi Murnovih pesmi in pesmi Koljcovca se lahko govori o tipoloških sorodnostih žanra. Oba pesnika gojita ljudski sorodno lirsko in lirskoepsko pesem, ki je globoko zakoreninjena in močno razširjena pri vseh slovanskih narodih — pri Murnu pa daje značilno slovensko beležje. Glavno razliko med Koljcovom in Murnom vidi Ryžova v tem, da je prvi »opeval kmečko življenje tako, kakor je bilo v resnici (Belinski), Murn pa je vnašal vanj precejšnjo mero idealizacije, poetizacije, pač kot nasprotje duševni oslabeledosti in izraziti izumetničenosti dekadencijske umetnosti«.

Na podlagi primerjalne analize je Ryžova odkrila nekatere konkretne primere ustvarjalne zveze med pesmimi Murna in Koljcovca: »Kosec« (nedokončana Murnova pesem), »Pesem o klasu«, »Pesem o ajdji«. Murn je slovensko poezijo tudi obogatil z metriko Koljcovca (dvostopični anapest).

Župančiča ovrednoti Ryžova kot pesnika, ki ima vodilno vlogo v slovenski poeziji 20. st. Nadaljeval je tradicijo slovenske moderne in odkril globine »notranjega sveta sodobnega človeka«, dal je slovenski poeziji nove, do tedaj neznane razsežnosti. Potem ko je osvetlila vrednost njegove pesmi v zgodovini slovenske proletarske poezije, je še prikazala njegov umetniški delež v književnosti narodnega odpora v času okupacije Jugoslavije.

Župančičeva poezija ima po Ryžovi v evropskem kulturnem prostoru posebno mesto. Njegova navezanost na francosko literaturo so proučevali J. Mahnič, D. Pirjevec..., medtem ko stiki z rusko književnostjo še niso bili poglobljeno ovrednoteni, čeprav je bil Župančič z njo povezan že od mladosti. Župančič je cenil ruski narod, obsojal samodržstvo.

Skozi vso razpravo Ryžova vestno spremlja delež ruskih pesmi, ki so jih naši »novoromantiki« poslovenili.

Jurij Rojs

Pedagoški šolski center Celje